

Σχόλιον

Suomen Bysantin Tutkimuksen Seura ry:n jäsenlehti
Medlemsblad för Sällskapet för Byzantinsk Forskning rf.

1/2017

Σχόλιον α', ζφκε

17. Vuosikerta/Årgång

Jäsenlehti perustettu v. 2001/Medlemsblad sedan år 2001

Julkaisija/Utgivare:

Bysantin tutkimuksen seura ry. /Sällskapet för bysantinsk forskning rf.

SISÄLLYS

Björn Forsén	<i>Periferian merkityksestä</i>	1
Antti Arjava	<i>Varhaisbysanttilainen Petra papyrusten valossa</i>	2
Lauri Leinonen	<i>Normanniajan Sisilia – Yhteiskunta ja väestö, hallinto ja hallinta</i>	7

Kollokviokutsu

Vuosikokouskutsu

Toimitus/Redaktion:

Mika Hakkarainen: [mika.hakkarainen\(at\)helsinki.fi](mailto:mika.hakkarainen(at)helsinki.fi)

Juho Wilskman: [juho.wilskman\(at\)helsinki.fi](mailto:juho.wilskman(at)helsinki.fi)

Taitto/Ombrytning

Vesa Vahtikari

Periferian merkityksestä

Imperiumeista puhuttaessa painopiste on yleensä pääkaupungeissa. Bysantin valtakunta ei ole tässä mikään poikkeus ja Konstantinopolin merkitystä korostetaan välillä ehkä liikaakin. Viimeisten vuosikymmenten aikana kiinnostus imperiumien periferiaan on kuitenkin selvästi kasvanut. Pääkaupungista katsottuna periferiassa sijainneet provinsit poikkeavat tyypillisesti eniten imperiumien keskuksista. Paikallinen eliitti sai pitää etuoikeutensa niin pitkään kun se pysyi uskollisina hallitsijoille, mikä mahdollisti myös nousun korkeisiin aseisiin valtakuntien hallinnossa. Imperiumien periferiat ovat myös kiinnostavia siitä syystä, että niissä, eri kulttuurinvaikutteiden sulautuessa yhteen, syntyi usein vahvojakin, keskuksista poikkeavia synkretistisiä kulttuuripiirteitä.

Tämän lehden kaksi artikkelia käsittelevät molemmat alueita Bysantin valtakunnan periferiassa. Antti Arjava valaisee meille Jordanian Petrasta jokin aika sitten löydettyjen papyrusten kautta Bysantin itärajan vaiheita 500-luvulla. Suomalaisen rooli näiden papyrusten julkaisemisessa on ollut merkittävä. Lauri Leinonen kertoo taas Sisilian normanniajasta 1000- ja 1100-luvulla. Normannien alaisuudessa Sisiliassa kehittyi erittäin mielenkiintoinen synkretistinen kulttuuri, johon sulautui bysanttilaisia, arabialaisia ja länsieurooppalaisia vaikutteita, tehden saaresta monella tavalla erittäin mielenkiintoisen.

Bysantin tutkimuksen seuran vuosikokouksen yhteydessä järjestämme yhteistyössä Suomen Ateenan-instituutin kanssa pienen kollokvion, joka käsittelee Epirosta hellenistiseltä kaudelta aina bysanttilaiseen saakka. Epiroksessa, joka sijaitsee nykyisen Kreikan luoteisosassa sekä Albanian eteläosassa, kohtasivat antiikin aikana mm kreikkalaiset roomalaiset ja illyrialaiset, sekä myöhemmin niin bysanttilaiset ja osmanit, kuin normannit ja venetsialaisetkin. Lyötyään Actiumin meritaistelussa Marcus Antoniuksen ja Kleopatran vuonna 31 jKr Augustus yritti liittää aluetta tiiviimmin Rooman valtakunnan osaksi, mm. perustamalla voittonsa muistoksi ja kunniaksi uuden kaupungin (Nikopolis) sekä asettamalla veteraaneja asumaan sinne.

ΠΕΠΙ ΗΙΕΙΠΟΥY -kollokviossa esitellään sekä kreikkalaisen mm. EU:n rahoituksella toteutetun Nikopolis-projektin että Suomen Ateenan-instituutin Thesprotia Expedition -projektin uusimpia, osin mullistavista tuloksia liittyen sekä roomalaisiin että bysanttilaisiin. Tervetuloa siis kuuntelemaan mitä kaikkea uutta voimme oppia tutkimalla valtakuntien periferioita.

Björn Forsén
BTS:n puheenjohtaja

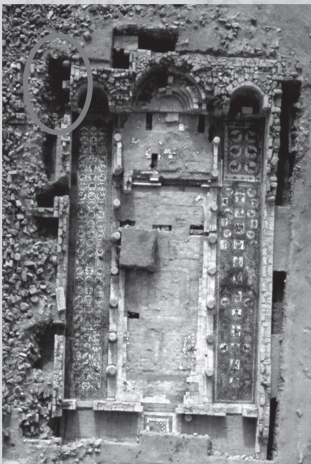
Varhaisbysanttilainen Petra papyrusten valossa

Antti Arjava

Petran rauniokaupunki on merkittävä turistinähtävyys nykyisen Jordanian alueella. Se oli tärkeä karavaanikaupan solmukohta ja 500-luvulla Bysantin provinssin Palestiina III:n pääkaupunki. Petran keskustaa on kaivettu ahkerasti esiin viime vuosikymmeninä. Kaupungin pääkirkon kaivauksissa löytyi joulukuussa 1993 merkittävä hiiltynyt papyrusarkisto, jota suomalainen työryhmä professori Jaakko Frösénin johdolla on siitä lähtien konservoinut, tutkinut ja julkaissut. Julkaisusarjan viimeinen nide, The Petra Papyri V, ilmestyy tämän vuoden lopulla.

Petran papyrusten suurin merkitys on siinä, että dokumenttilöydöt Rooman valtakunnasta keskittyvät lähes kokonaan Egyptiin, missä kuiva ilmasto on suojellut haurasta materiaalia. Kaikki muualta löytynyt aineisto on siis äärimmäisen arvokasta jo pelkästään siksi, että sen avulla voidaan arvioida Egyptistä saatujen tietojen yleistettävyyttä laajemmin Välimeren alueelle. Myöhäisantiikin ajalta on tätä ennen tunnettu lähinnä Ravennan papyrukset, Algerian puutaulut ja Nessanan papyrukset. Jälkimmäiset on löydetty Negevin autiomaasta varsin läheltä

Papyrusten löytyminen

Joulukuu 1993

Ennen konservointia

Petraa, joten ne tarjoavat myös erinomaisen vertailukohdan hiiltyneelle arkistolle.

Papyrusten keskeinen henkilö on kirkon arkkidiakoni Theodoros, Obodianoksen poika. Hän oli syntynyt 512–14 ja meni naimisiin serkkunsa Stefanouksen kanssa 537. Heillä oli ainakin yksi poika, Panolbios, joka kuoli ennen isäänsä. Theodoros vihittiin diakoniksi 550-luvulla ja arkkidiakoniksi noin 560-luvulla. Hän oli yhä elossa vuonna 582, jolloin hän oli noin 70-vuotias, mutta kuolinvuosi ei ole tiedossa. Arkiston viimeiset ajoitetut dokumentit ovat 590-luvulta, eikä ole mahdollista, että Theodoros olisi tuolloin ollut vielä elossa.

Kirkko on palanut ja romahtanut joskus vuoden 600 tienoilla tai sen jälkeen. Tuho on voinut liittyä persialaissotaan. Muslimivalloitus tapahtui selvästi myöhemmin, 630-luvulla, ja sen yksityiskohdat ovat tuntemattomat. On selvää, että vuoden 551 maanjäristys ei tuhonnut Petraa, kuten aiemmin uskottiin: järistys ei ehkä tuntunut lainkaan hautavajoaman itäpuolella. Kaupungin myöhempiä vaiheita ei tunneta. Vuoden 749 maanjäristys on saattanut koitua sen lopulliseksi tuhoksi.

Papyruksissa esiintyy suuri joukko Petran asukkaita, joista useimmista tosin ilmenee vain nimi ja ehkä isännimi. Michiä on noin 150–200 ja naisia parikymmentä. Voimme olettaa, että henkilöt ovat useimmiten Theodoroksen kaltaisia hyvinvointiin perheisiin kuuluvia kansalaisia. Alueella toimivat sotilaat näyttävät ainakin osin integroituneen muuhun yhteiskuntaan, sillä heitä esiintyy dokumenteissa samoissa rooleissa kuin siviileitä. Kirkonmichiä on lähes 30, mikä

heijastaa Theodoroksen asemaa ja tehtäviä seurakunnassaan. Ainakin yksi presbyteeri kirjoitti oman nimensä vain vaivoin, joten hänen taustansa on täytynyt olla vaatimattomampi. Muuten kirkonmiehet omistivat maata, taloja ja orjia kuten muutkin Petran asukkaat, ja he myös riitelivät keskenään omaisuudesta.

Theodoroksen virkatehtäviin liittyvät useat dokumentit, joissa lahjoitetaan omaisuutta kirkollisille kohteille kuten luostareille, sairaaloille tai pyhiinvaeltajien majoitukseen. Erikoisin näistä on ns. Obodianoksen testamentti. Se on säilynyt yhdessä rullassa kuutena samasanaisena kopiona, joita ei ole leikattu irti toisistaan. Vastaavaa tapausta ei tunneta antiikin dokumenteista, joten on vaikea sanoa, miksi näin on tehty. Ilmeisesti Obodianos (joka ei ollut sama henkilö kuin Theodoroksen isä) ei kuollut ainakaan kovin pian, joten testamenttia ei koskaan pantu täytäntöön. Tässä papyruksessa mainittiin Petran lähellä sijainnut Aaronin vuoren pyhiinvaelluskohde. Se johti Jaakko Frösénin aloittamaan siellä arkeologiset kaivaukset, joiden tuloksena alue kirkkoineen ja muine rakennuksineen on nyt perusteellisesti tutkittu.

Vaikka naisilla sinänsä oli myöhäisantiikin aikana lähes tasa-arvoiset juridiset ja taloudelliset oikeudet, Petran dokumenteissa he ovat vähemmistönä. Esimerkiksi Theodoroksen avioituessa keskeiset sopimukset tehtiin hänen ja hänen appensa välillä. Osin tätä selittää se, että ensimmäisessä avioliitossa naiset olivat vasta teini-ikäisiä. Ne harvat naiset, jotka papyruksissa esiintyvät itsenäisessä roolissa, ovat leskiä. Usein he silti tarvitsivat allekirjoitukseen sijaisen, koska eivät itse osanneet kirjoittaa. Vaikka sama ongelma oli monilla miehillä, näyttää ilmeiseltä, että vauraammissakin perheissä miesten kirjoitustaito oli parempi kuin naisten.

Petran alueen maanviljely oli järjestetty toisin kuin Egyptissä, missä luonnonoloja hallitsi Niilin tulva. Palestiinassakin sateet ovat vähäisiä, mutta pellot oli pengerrytetyt. Maanomistus vaikuttaa myös tehokkaasti hajautetulta: isompikin tila jakautui pieniin erillisiin peltojen ja viinitarhojen palstoihin, jotka eivät välttämättä olleet yhteydessä toisiinsa. Siinä on voinut olla kyse riskin hajautuksesta, kuten Suomessa käytetyssä sarkajaossa. Jokaisessa perinnönjaossa omaisuus jakautui lisää. Sama ilmiö koski myös taloja, joissa ei selvästikään pyritty saamaan perillisille isoja yhtenäisiä kokonaisuuksia. Sen sijaan rakennuksista pilkkottiin kerroksia ja huoneita eri veljille, niin että piti rakentaa uusia sisäänkäyntejä ja sulkea vanhoja. Maaomaisuuden ja talojen ohella kolmas arvokas omaisuusluokka olivat orjat. He esiintyvät teksteissä yleensä vain niminä, joten orjatalouden luonnetta ja merkitystä Petrassa on vaikea arvioida. Kaupankäynti nykymielessä ei kuulunut näiden papyrusten maailmaan. Theodoroksen tuntemat ihmiset olivat ennen kaikkea maanomistajia.

Kaikkein eniten papyrustyötä Petrassa näyttää tuottaneen verotus: noin puolet niistä dokumenteista, joiden sisältö voidaan rekonstruoida, liittyy tavalla tai toisella veroihin. Ne ovat joko kuitteja maksetuista veroista tai anomuksia verovelvollisuuden siirtämisestä henkilöltä

toiselle. Näissä esiintyy yksi selittämätön ominaispiirre, jota ei Egyptistä tunneta: omistus virallisissa rekistereissä siirrettiin uudelle omistajalle usein vasta vuosien kuluttua. Väliaikana maapalstan ostaja maksoi verot myyjälle, joka tilitti ne eteenpäin. Omaisuuden virheellinen rekisteröinti oli laissa kiellettyä, mutta Petrassa sitä ei millään tavalla yritetty peitellä. Kun veronmaksuvelvollisuus lopulta päätettiin siirtää vastaamaan todellista omistussuhdetta, anomuksessa ilmoitettiin avoimesti, kuinka paljon aiemmin kauppa oli tehty. Käytäntö oli Petrassa niin yleinen, etteivät dokumentit esitä sille perusteluja. Menettelylle on täytynyt olla jokin järkevä syy, mutta meille se ei selviä.

Petran hallintokieli oli kreikka. Latinaa esiintyy Obodianoksen testamentin joillakin riveillä alussa ja lopussa – tämän syy ei ole tiedossa, sillä tuolloin latinan käyttö ei ollut testamenteissa enää pitkään aikaan ollut pakollista. Puhekieli lienee ollut arabia, mutta aramean asema alueella on epäselvä. Arabiaa esiintyy ennen kaikkea paikannimissä. Petran papyrukset ovatkin uusi lähde arabian varhaisten murteiden tutkimuksessa. Islamia edeltävältä ajalta on ylipäänsä melko vähän arabiankielistä aineistoa. Lisäksi se, että arabia esiintyy kreikaksi kirjoitettuna, kertoo ääntämyksestä usein enemmän, kuin jos olisi käytetty jotakin arabian normaalia kirjoitustapaa.

Petran papyrusten vertaaminen Egyptiin paljastaa joitakin mielenkiintoisia eroja. Ensinnäkin rullat ovat keskimäärin hyvin pitkiä. Kaksi pisintä säilynyttä myöhäisantiikin

Konservoinnin tulos 1995

- n. 400 lasilevyä
- n. 150 eri papyrusta
- luettavissa alle 90
- pisin teksti 8,5 m

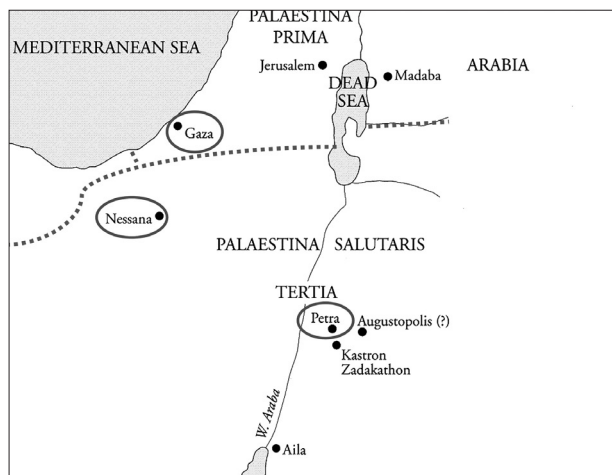
kreikankielistä papyrusta ovat molemmat Petrasta (noin 8½ ja 6½ metriä), ja useat dokumentit ylittävät kolme metriä. Egyptin valtavasti suuremmasta aineistosta niin pitkiä rullia tunnetaan vain neljä. Petran rullat näyttävät toisaalta olleen muutamia senttimetrejä kapeampia kuin Egyptissä käytetyt.

Jotkin Konstantinopolissa annetut lait sovellettiin Petrassa käytäntöön vuosia ennen Egyptiä. Tällaisia ovat Justinianuksen laki hallitsijavuosien käytöstä virallisissa päiväyksissä vuonna 537 ja laki todistajien käytöstä vuonna 538. Myös juridinen terminologia tuntuu olleen Petrassa lähempänä lakitekstejä kuin Egyptissä, vaikka sovelletussa oikeudessa itsessään ei välttämättä ollut vastaavaa eroa. Selitystä Petran nopeampaan lainkuuliaisuuteen ei ole helppo keksiä, sillä maantieteellinen etäisyys Palestiinan ja Egyptin välillä oli vähäinen.

Verotuksen lisäksi dokumentit eivät juuri kerro Petran ulkopuolisesta maailmasta. Ainoa historiasta tunnettu henkilö on Abu Karib ibn Jabala, Bysantin kanssa liittoutunut ghassanidijohtaja, joka mainitaan erään menneen riidan välitystuomarina. Yhdessä tekstissä esiintyy todennäköisesti provinssin maaherran varsin pitkä nimi: Flavius Marianos Johannes Sergios Narses Summos Spartianos? Megethios.

Papyrusten julkaisu on kuin geenien sekvensointia, niin että yksittäisistä tiedoista rakentuu vähitellen merkittävämpiä kokonaisuuksia. Petran tekstit ovat paljastaneet monia pieniä eroja Palestiinan ja Egyptin välillä. Mutta päällimmäinen vaikutelma on yhtenäinen asiakirjakulttuuri itäisen Välimeren alueella. Se on antiikintutkimuksen kannalta itse asiassa hyödyllisempää, kuin jos Egyptin tuhannet julkaistut dokumentit olisivat osoittautuneet käyttökelttomiksi muun antiikin maailman tutkimuksessa. Näin Petran papyrusten suurin anti historian tutkimukselle olikin se, ettei niistä löytynyt mitään mullistavaa.

Kuvat Antti Arjavan
Bysantin tutkimuksen
seuran tilaisuudessa
24.11.2016 pitämästä
esitelmästä.

Normanniajan Sisilia – Yhteiskunta ja väestö, hallinto ja hallinta

Lauri Leinonen

Normannit ja Sisilian kuningaskunnan synty

Sisilian sydänkeskiajan historia näyttyy ajoittain lähes tarunomaisena kertomuksena, poikkeamana normista, normannipalkkasotureineen, eunukkihoveineen, aarrelaivoineen ja palatsivallankaappauksineen. Juuri näistä syistä normanniajan Sisilia onkin kiehtonut ihmismielää jo vuosisatojen ajan. Samalla Sisilian historiaa on vaikea käsitellä laajentamatta aihetta aina koko sydänkeskiajan kristikuntaa koskeviin merkittäviin kehityskuluihin. Keskityn tässä kuitenkin nimenomaisesti Sisilian normannivaltakuntaan, sekä erityisesti saaren yhteiskuntaan, väestöön ja sisäiseen todellisuuteen normannihallinnon kukoistuksen aikana.

Sisilian normannivaltakuntaa luonnehti erityisesti sen väestöllinen erityislaatuisuus, valtaosan saaren asukkaista ollessa valloituksen alkaessa arabiankielisiä ja islaminuskaisia, minkä lisäksi saarella eli edelleen vahvana kreikankielinen Bysantin ajan perintö. Normannihallinto otti vahvoja vaikutteita hallitsemaltaan kansalta, ja lopulta kytkeytyi siihen suoranaishella kohtalonyhteydellä. Saaren erityislaatuinen yhteiskunta ja kulttuuri sulautuivat kreikkalaisista ja arabialaisista vaikutteista normannihallinnon alla omaksi ainutlaatuiseksi kokonaisuudekseen, joka hakee historiasta vertailukohtaansa. Normannivalta kesti yhtä kauan kuin luomansa ainutlaatuinen kulttuurinen synteesi, ja hajosi lopulta saaren latinalaistumisen mukanaan tuomien muutosten myötä.

Normannit olivat pääosin nykyisen Normandian seuduilta lähtöisin olevia pohjanmiesten jälkeläisiä, joita kotiseutujen toivottomat tulevaisuudennäkymät ajoivat palkkasotureiksi. Normanneille, siinä kuin muillekin palkkasotureille, oli Etelä-Italiassa tilausta. Normannien määrän kasvaessa he muodostivat lopulta itsenäisiä sukutaustaisia liittoutumiaan, jotka toimivat suhteellisen autonomisesti paikallisten ruhtinaiden alaisuudessa. Ensimmäiset omat alueensa normannit saivat vuonna 1030 läänityksenä, ja 1040-luvulla Bysantin armeijasta irtautunut normannijoukko alkoi valloittaa alueita Apuliasta omilla nimissään.

Normannit valtasivat pitkään alueita leimallisesti ryöstelijöinä ja ulkopuolisina valloittajina, ilman varsinaista legitimaatiota toimilleen. Oikeutusta hakiessaan he pyrkivät liittoutumaan mm. naimakaupoin paikallisten sukujen kanssa, mutta myös hakemaan ulkoista tunnustusta. Vuonna 1059 normannien asema tässä suhteessa muuttui merkittävästi, kun

Apulian normannien johtaja Robert ”Guiscard” Altavilla vastaanotti Melfissä paavi Nikolaus II:lta läänityksenä Apulian, Calabrian ja Sisilian ruhtinaskunnan. Tunnustus osoitti normannien nousseen varteenotettavaksi alueelliseksi valtatekijäksi. Melfin läänityksen aikaan sekä Apulia että Calabria olivat kuitenkin vasta osittain normannien hallussa, ja Sisilia vielä kokonaan muslimien vallan alla.

Sisilian valloitus vei lopulta normanneilta 30 vuotta. Saaren valloituksesta vastannut Robert Guiscardin veli Roger käytännössä eli pitkään pikemmin alueita ryöstellen kuin vallaten. Normannien määrä pysyi varsin pienenä läpi koko valloituksen – onkin totuudenmukaisempaa puhua normannijohtoisesta valloituksesta. Ajan kronikoitsijat toki korostavat normannien ennennäkemättömiä tekoja mm. Ceramin taistelussa vuonna 1063, jossa 136 normannin kerrotaan teurastaneen kymmenien tuhansien muslimien armeijan Pyhän Yrjön suosiollisella avustuksella.

Satumaiset joukkojen määrät on ymmärrettävä lähinnä kronikoitsijan hurmoshenkisytyenä, mutta samalla on todettava, että normannien lukumäärä saattoi todellisuudessa olla suuruusluokaltaan näinkin vähäinen, mistä kertoo myös valloituksen hitaus. Valloitus tapahtui suurilta osin paikallisten joukkojen tuella, ja toisaalta moni kaupunki antautui lopulta sopimuksin. Sisilian valloituksen merkittävin käännekohta oli pääkaupungin Palermon valtaus vuonna 1072, mutta tämänkin jälkeen lopun saaren valloitus vei Rogerilta vielä lähes 20 vuotta.

Sisiliankreivinäisäänsä seurannut Roger II nousi valtaan vuonna 1111, jasiirsikreivikuntansa hallinnon Calabrian Miletosta Sisilian Palermoon. Tukeutuen ydinalueisiinsa Sisiliassa Roger II kykeni alistamaan Apulian ja Calabrian hajanaiset normanni- ja lombardiruhtinaskunnat oman valtansa alle, minkä lisäksi hän valloitti myös Pohjois-Afrikan rannikon Tunisiasta Libyaan. Joulupäivänä vuonna 1130 koko Etelä-Italian alistuttua Rogerin valtaan (vasta-)paavi Anacletus II kruunasi hänet uuden, koko Etelä-Italian käsittävän Sisilian

Giuseppe Patanian fresko vuodelta 1830, jossa Roger II saa kaupungin avaimet. Palazzo dei Normanni, Palermo. (Lähde: Wikimedia Commons).

kuningaskunnan kuninkaaksi, viimeisenä sinettinä vahvan alueellisen voimatekijän synnylle.

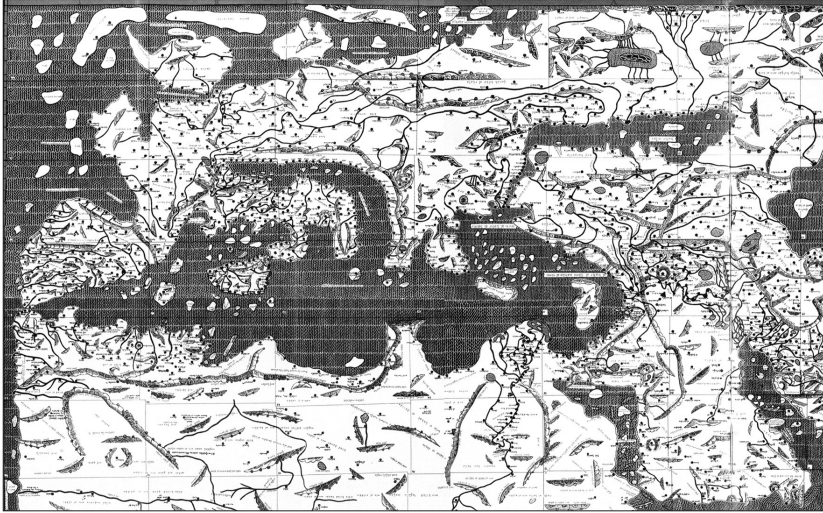
Roger II:lla meni asemansa vakiinnuttamiseen kymmenen vuotta erityisesti läntisen keisarin ja paavin sekä mannermaan ruhtinaiden vastustuksesta johtuen, mutta nojaten Sisiliaan tukikohtanaan hän nousi lopulta koko Välimeren alueella huomattavaan asemaan. Normannit ulottivat toimintansa aina Levantista Iberian niemimaalle asti, ja uhkasivat ajoittain myös ikuista vihollistaan Bysanttia. Lopulta sotaretket kuningaskunnan ulkopuolelle jäivät kuitenkin toissijaisiksi, kuningaskunnan keskittyessä ennen kaikkea sisäisten olojensa ja asemansa vakauttamiseen. Roger II:n aikana Sisilian kuningaskunta nousi suurimpaan loistoonsa poliittisesti ja kulttuurisesti. Hoviinsa hän keräsi tiedemiehiä ja taiteilijoita koko Välimeren alueelta, tunnetuimpana heistä maantieteilijä Muhammad Al-Idrisi, joka kokosi tunnetun karttakokoelmansa Roger II:n pyynnöstä hänen hovissaan. Roger II:n kuoltua 1154 normannivalta ajautui kriisiin, jonka syyt kumpusivat syvältä valtakunnan sisältä – sen väestöstä.

Normanniajan Sisilia – kulttuuri ja hallinto

Normannit olivat saapuneet etelään juurettomina onnenonkijoina, mukanaan lähinnä sotataitonsa, kielensä ja uskontonsa. Sisiliassa he saivat käsiinsä alueen, jonka kulttuuri ja kielet olivat heille pitkälti vieraita. Saaren itäosassa oli säilynyt kreikkankielistä ja kreikkalaiskatolista väestöä, muun saaren ja erityisesti sen länsiosan ollessa arabiankielistä ja islaminuskoista. Taatakseen vallassa pysymisensä he tarvitsivat paikallisen väestön tukea, minkä takia he pyrkivät valtakunnassaan reaalipoliittisesti jatkuvuuteen, assimilaatioon ja olemassa olevien instituutioiden ja rakenteiden hyödyntämiseen. Tämän seurauksena Sisilian valtakunta säilytti ainutlaatuiset paikalliset erityispiirteensä, kreikkalaisen ja arabialaisen perinteen, vahvoina koko lyhyen normannivallan ajan. Samalla voidaan perustellusti sanoa normannien kytkeneen valtansa tiiviisti saaren kreikkalaiseen ja arabiankieliseen väestöön. Toisaalta normannit myös toivat saarelle latinalaista¹ väestöä, joka kasvaessaan alkoi aktiivisesti syrjäyttää saaren aiempaa väestöä jouduttaen merkittävästi normannivallan päättymistä.

Sisilian normannien vallan vahvuus lepäsi käytännössä saaren ainutlaatuisen hallintorakenteen varassa. Erona suurimpaan osaan muuta Eurooppaa valtaosa Sisilian maista jäi valloitusten jälkeen kruunun suoraan hallintaan, eikä maita myöskään laajemmin läänitetty suvulle pysyvästi, vaan kuningas piti maat tiukasti käsissään. Tämä soi kuninkaalle suuren toimivallan, valtaiset kruunun tilusten tuotot ja mahdollisti keskitetympään hallintoon.

¹ Käytän termiä ”latinalainen” kattoterminä saarelle valloituksen jälkeen asettautuneesta pääosin Pohjois-Italiasta ja Etelä-Ranskasta saapuneesta ja roomaniaisia kieliä puhuvasta roomalaiskatolisesta väestöstä, jota muodosti oman intressiryhmänsä saaren sisällä.

Osa *Tabula Rogerianasta*, Muhamman Al-Idrisin Roger II:lle kokoamasta kartasta. Tässä kuva on käännetty ylösalaisin, koska alkuperäisessä kartassa pohjoinen on alalaidassa ja etelä ylälaidassa. (Lähde: Wikimedia Commons).

Sisilia olikin koko nuoren kuningaskunnan menestyksen ja vakauden tausta, ja samalla Välimeren rikkaimpia alueita. Normannien pääkaupungista Palermosta oli muodostunut muslimiaikana Sisilian tärkein ja rikkain kaupunki, väkiluvultaan aikanaan yksi Euroopan suurimpia ja se kilpaili islamilaisen Cordoban kanssa loistosta. Sisilian asema Välimeren keskellä teki siitä lähes ohittamattoman kauppareittien kannalta ja erityisen merkittävän Pohjois-Afrikasta tuotavan kullan kulkureittinä, mikä oli rikastuttanut saarta suunnattomasti. Myös saaren maatalous kukoisti arabien saarelle tuomien kehittyneiden kastelumenetelmien ja viljelykasvien ansiosta.

Normannivalloitus ei siis aiheuttanut Sisiliassa äkillistä kulttuurin muutosta, vaan paikalliset tavat ja lait jäivät yleensä sovitettuina voimaan sekä kansa paikalleen. Kaupunkien antautuminen sovittiin usein islamilaisen lakikäytännön mukaisesti, sovittaen uusi tilanne siten, että kristittyjen aiemmin maksamat islamilaisen lain mukaiset lisäverot tulivatkin nyt kylien muslimiväestön osaksi. Normannikronikoitsijat kertovat useista kylien ja kaupunkien muslimijohtajista, jotka antautuvat normanneille virkoihinsa jääden ja uskonnonvapauden ehdolla, mutta lisättyä verotaakkaa vastaan – ja esimerkiksi Palermon valloituksen yhteydessä normannit hyväksyivät nämä ehdot ”riemuiten”.

Tyypillisesti alueiden aiempi kreikan- ja arabiankielinen kylätason hallinto jäi täten sijoilleen, vain uuden hallitsijan alaisuuteen. Saaren rikas asiakirjaperintö hyödyntää aiemmilta

ajoilta jääneitä kattavia rekistereitä ja osoittaa virkamiehistön jatkuvuutta. Normanniajan Sisilian hallinto onkin yksi selkeimmistä ilmauksista saaren yhteiskunnalliselle synteeseille sekä normannien assimilaatiolle hallittaviinsa.

Kuningaskunnan hallinto järjestettiin varsinaisesti Roger II:n aikana hyödyntäen olemassa olevia instituutioita milloin mahdollista, ja lisämallia hallinnolle haettiin Bysantista sekä varsinkin Egyptin fatimidien hovista. Tärkeintä toimeenpanevaa valtaa käytti emiiri, jona hallinnossa toimivat alkuun kreikkalaistaustaiset Christodoulos sekä Georgios Antiokialainen. Erityisesti jälkimmäinen, ”emiirien emiiri”, vaikutti koko valtakunnan tasolla merkittävässä hallinnon kehittäjänä. Saaren väestöpohja heijastui hallintoon. Muun muassa kuninkaallinen kanslia (diwan al-ma’mur) joka vastasi maa- ja verorekistereistä oli arabiankielisten kirjuriin hoidossa. Asiakirjoja tuotettiin myös usein kaksikielisinä kreikankielisen tekstin kera. Tehokas rekisteri- ja kansliajärjestelmä oli tarpeen kruunun maiden rajojen valvomiseksi ja verojen keräämisen varmistamiseksi, ja Sisilian ajalleen varsin kehittynyttä hallintoa on jopa kuvattu yhdeksi modernin valtion prototyypeistä. Normannihallinto oli käytännössään kehittynyt varsin kauas lähtökohdistaan, mutta samalla luonut menestyksensä synteessin eri vaikutteistaan.

Sisilian kuningas ei myöskään pyrkinyt olemaan vain primus inter pares feodaalisen mallin mukaisesti. Roger II pyrki luomaan itsestään valtakunnan ehdottoman johtohahmon, hakien mallia sekä Egyptin fatimidikalifaatista että Bysantista. Mallia otettiin aina ulkoisista seikoista alkaen, kuten fatimidityylisen kuninkaallisen päivänvarjon (mizalla) kantamisesta kuninkaan asiakirjoissaan käyttämiin arabiankielisiin intitulatioihin (alama). Sisilian kuningas myös säilytti kristinuskostaan huolimatta sota-ajan ulkopuolella hyvät suhteet Välimeren etelärannan muslimivaltioihin ja hallitsijoihin, ja herätti arabikronikoitsijoissa itämaisella habituksellaan ihmytyksensekaista ihailua. Vahvan kuningaskultin rakentamista osoittaa myös kreikankielisissä dokumenteissa Roger II:n käyttämä titteli basileus. Kuningaskunnan idea tiivistyy emiiri Georgios Antiokialaisen rakennuttaman Martoran kirkon ovensuun mosaiikeissa, joissa Rogerin kruunaa kuninkaaksi itse Vapahtaja.

Näkyvänä osana kuninkaan hallintoa ja fatimidivaikutteista hovia olivat ns. palatsin saraseenit, eunukit (fityan), jotka olivat kuninkaan henkilökohtaisista neuvonantajista pitkään tärkeimmät ja monipuolisimmat, toimien sekä sotapäälliköinä että virkamiehinä. Eunukit olivat Sisilian ulkopuolelta nuorina tuotuja, koulutettuja toimimaan hovin hallinnollisissa tehtävissä ja lapsesta asti kristinuskoon kasvatettuja. Tätä uskontoa he tunnustivat ainakin ulospäin, monet varmasti aidostikin, vaikka monen palatsin eunukin kerrotaan harjoittaneen islamia ”julkisesti salassa”, kuninkaan ollessa siitä tietoinen.

Eunukit olivat kruunun näkökulmasta kuninkaan omia miehiä, vailla riippuvuussuhteita valtaa tavoitteleviin tahoihin, ja myöskin hyödyllinen puskuri yhtäältä kuninkaan ja kansan,

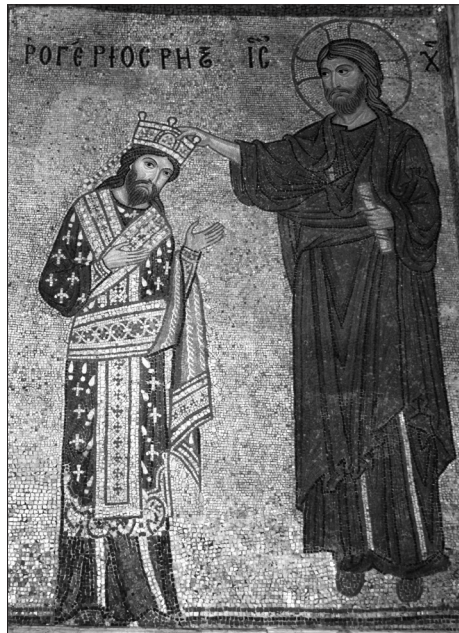
toisaalta kuninkaan ja latinalaisten aatelisten välissä. Saaren muuttuva yhteiskunta tuli kuitenkin jo Roger II:n aikakauden lopussa näkymään suhtautumisessa kuninkaan arabityyliseen hoviin sekä erityisesti eunukkeihin, latinalaisperäisen hoviväen taistellessa aktiivisesti vaikutusvallasta hovissa, jonka arabialaisuus herätti jyrkkää vastustusta. Kun valtataistelu viimein alkoi, kantoivat ei-latinalaiset eunukit siinä syntipukin roolin.

”Palatsin saraseenit”, olivat erittäin hyödyllisiä kuninkaalle, mutta samalla jälleen yksi osoitus normannien assimiloitumisesta hallittaviinsa. Normannit etäännyivät pohjoisista juuristaan sukupolvien myötä, minkä takia onkin perusteltua kysyä, onko 1100-luvun Sisiliasta perusteltua ylipäättään puhua ”normannien” hallitsemana. He kuitenkin säilyttivät kaksi identiteettinsä kannalta keskeistä asiaa: roomaanisen kielensä ja roomalaiskatolisen uskonsa.

Sisilian väestö normanniaikana

Valloituksen sopimuspainotteisen etenemisen tuloksena Sisilia oli suhteellisen hyvin järjestäytynyt, ja eri väestöryhmien asema määritelty. Erityisesti islaminuskoisten asema muuttui valloituksen myötä asuinpaikkaansa sidotuiksi toisen luokan kansalaisiksi, jotka toisaalta olivat suoraan kuninkaan alaisia. Muslimit kantoivat suuremmalla verotaakallaan valtion kiristuumaltaosan saaren verotuloista, ja myös normannien armeijassa muslimisotilaille oli suuri merkitys.

Roger II jopa kielsi sotilaiden kääntymisen kristityiksi sekä kielsi papeilta sotilaiden käännetyisyrikykset. Syyn tähän voi ymmärtää helposti: muslimisotilaat olivat yksiselitteisesti asemassaan riippuvaisia kuninkaasta, joka käytännössä omisti heidät. Ajan levoton poliittinen ilmapiiri ja normannihallitsijoiden viharakkaus -suhde paaveihin oli omiaan joukoille, joilla ei ollut yhtymäkohtia vastustajiin. Niin halutessaan oli normanneilla muslimisotilaidensa

Yksityiskohta Martoran kirkon mosaiikista, jossa Roger II saa kruununsa Vapahtajalta. Mosaiikissa lukee *Rogeros Rex* kreikkalaisilla kirjaimilla. (Lähde: Wikimedia Commons).

myötä käytössään joukot, joilla ei olisi ollut ideologista ongelmaa taistella esimerkiksi paavin joukkoja vastaan, eikä todellisia poliittisia intressejä vaihtaa puolta poliittisten etujen nimissä, heidän uskonvapautensa ja asemansa ollessa suoraan kytköksissä kuninkaaseen.

Sisiliassa voidaankin nähdä muodostuneen tietynasteinen sopimusyhteiskunta, jossa normannihallitsija asetui takaamaan eri väestöryhmien keskinäisen aseman ja suojelemaan näiden oikeuksia, kuten uskonnonvapautta. Vaikka saaren valloitus voidaan lukea osaksi läntisen kristikunnan 1000-luvun ekspansiota, muina esimerkkeinään Espanjan reconquista sekä ristiretket, on Sisilia tässä suhteessa selkeä erityistapaus, mihin perustuu myös kuningaskunnan myöhempi maine ajalle harvinaisena suvaitsevaisuuden satamana. Normannit eivät varsinkaan valtansa alkuvaiheessa pyrkineet kääntymään tai karkottamaan saaren muslimeja, tai ajaneet väestön kristillistämistä kovin aktiivisesti. Poikkeuksena oli hovin yläluokka, joilta tiettyyn asemaan pääsemiseksi edellytettiin kääntymistä. Entinen muslimieliitti kristillistyiikin asteittain. Kansan osalta muslimien korkeampi verotaakka toimi luonnollisesti kannustimena kääntymiselle, johon luontaisimman väylän tarjosi saaren kreikkalaiskatolinen kirkko arabiankielisine riitteineen. Sisilia ei kuitenkaan täysin kristillistynyt kääntymisen kautta: muslimit vetäytyivät lopulta omille alueilleen Länsi-Sisiliaan, ja heidän määränsä pysyi kymmenissä tuhansissa aina 1200-luvulle asti.

Kieli- ja uskontorajat eivät saarella olleet kovinkaan selviä, ja erityisesti saaren alkuperäisten asukkaiden, kreikkalaiskatolisten ja muslimien, välillä lateraalinen liikkuvuus ja kanssakäynti ryhmästä toiseen oli arkipäivää jo pitkään ennen normanneja. Kronikoitsijat kertovat muslimiaikana maalla olleen tapana kastaa perheiden tyttäret kristinuskoon ja kasvattaa pojat muslimeiksi, ja toisaalta normanniajan Palermon kristityistä naisista, jotka pukeutuivat huntuihin ja hennaan ja puhuivat soljuvaa arabiaa, ollen täten kulttuuriltaan lähempänä vaikkapa kylien musliminaisia kuin saarelle saapuneen latinalaisen väestönsosan naisia. Myös normanniajan maarekisterit ja toisaalta kronikoitsijat osoittavat kulttuurisesta koheesiosta ja tiivistä yhteyksistä kreikkalaisten, arabien ja normannien välillä. Saaren uusin ryhmä, latinalaiset, asettuivat kuitenkin pitkälti tämän vaihdannan ulkopuolelle.

Normannit pyrkivät asuttamaan saarelle latinalaista väestöä, jolle myönnettiin yleensä laajat erioikeudet. Pattissa, josta muodostui latinalaisen eksklusiivisuuden keskus, haettiin alueelle vain latinalaisia asukkaita jo 1090-luvulla ja vuonna 1133 alue sai laajat verovapaat kauppoikeudet. Vastaavat lait säädettiin mm. Collesanossa 1140, Marsalassa 1142, Cataniassa (jonne ei myöskään saanut asettua kuin latinalaisia) 1168 ja Cefalussa 1170. Erityisesti Pohjois-Italiasta sekä Etelä-Ranskasta saapuneiden latinalaisten alueet muodostivat saaren kartalle omia muusta saaren väestöstä eristyneitä saarekkeitaan, jotka halkaisivat saaren keskeltä. Latinalainen väestö lisääntyi saarella voimakkaasti, siinä missä arabialainen ja kreikkalainen ajan myötä

pikemminkin kuihtui tarkasti määritellyn asemansa ikeessä, vailla luonnollista keinoa parantaa asemaansa. Kristillistyminen oli yksisuuntainen tie, islamiin kääntymisen ollessa luonnollisesti kiellettyä.

Latinalaisille ryhmille myönnetty erityisvapaudet alkoivat vähitellen myös rapauttaa kuningaskunnan tuloja ja normannihallitsijoiden tukipohjaa. Kronikoitsija Hugo Faldancus kertoo paljonpuhuvasti latinalaisten maanomistajien todenneen pilkallisesti ”vain muslimien ja kreikkalaisten maksavan veroja”. Erioikeuksia nauttivan väestönsosan kasvu tarkoitti muille suurempaa verotaakkaa ja vaikeampia oloja. Muslimien alkaessa karata mailtaan tilojen tuotanto kärsi ja yksipuolistui. Myös suuret verovapaat myönnöt kirkollisille toimijoille verottivat merkittävästi kuningaskunnan varoja. Perustaessaan Monrealen luostarin Vilhelm II lahjoitti tälle valtavat, jopa 1200 neliökilometrin kokoiset tilukset sekä noin 2000 muslimialustalaista. Latinalaisen väestönsosan kasvaessa se alkoi myös penätä entistä laajempia oikeuksia arabialaiseen ja kreikkalaiseen väestönsosaan tukeutuvalta kuninkaaltaan, lopulta väkivalloin.

Sisilian normanniajan lyhyt kukoistuskausi

Sisilian kuninkaan asema oli muodostunut vastavuoroisen riippuvaiseksi saaren kreikkalaisesta ja arabialaisesta väestöstä. Hallinto lepäsi vahvasti tämän väestönsosan varassa, samoin kuin kruunun tulot sekä armeija, mutta toisaalta kuningas myös takasi tämän väestönsosan oikeudet. Saarelle saapunut latinalaisperäinen väestö ja aatelisto taas pyrkivät nostamaan omaa vaikutusvaltaansa ja heikentämään kuningasta, missä yksi keskeinen keino oli alkuperäistä väestöä, kuninkaan tärkeintä resurssia, sekä kuninkaasta riippuvaisia eunukkeja vastaan hyökkääminen.

Tilanne kärjistyi Roger II:n kuoleman jälkeen hänen poikansa Vilhelm I:n pyrittäessä hillitsemään asemaansa tyytymättömän latinalaisen aateliston valtaa, ensimmäisen vakavan kansannousun tapahtuessa vuonna 1160 Palermossa. Kapina alkoi emiirin salamurhalla, ja yltyi koko Palermon kattavaksi taisteluksi. Kuninkaallinen palatsi ryöstettiin, missä yhteydessä kruununperijä sai surmansa. Tämän lisäksi palatsin arabiankielisen kanslian arkisto tuhottiin, ja palatsin eunukkeja teurastettiin säälimättömästi – kyseessä oli avoin hyökkäys normannihallinnon eri elementtejä vastaan. Palermossa ja muualla saarella latinalaiset teurastivat muslimiväestöä, joka linnoitautui omiin kaupunginosiinsa tai pakeni kaupungista vuorille: ”lukemattomia” muslimeja surmattiin, minkä jälkeen muslimit kieltäytyivät asettumasta latinalaisten kanssa samoille alueille ja alkoivat paeta Länsi-Sisiliaan muslimialueille, tai jopa kokonaan pois saarelta. Yhteiskunnassa kehittynyt kahtiajako erioikeuksia nauttiviin latinalaisiin ja muihin oli revennyt yhtäkkiä avoimeksi haavaksi.

Vilhelm I tukahdutti kapinan, mutta kuoli jo vuonna 1166 jättäen jälkeensä alaikäisen pojan, tulevan kuninkaan Vilhelm II:n. Sijaishallitsijana toiminut kuningatar yritti alkuun

turvautua palatsin eunukkeihin valtansa turvatakseen, mutta latinalaiset suvut ajoivat nämä nopeasti maanpakoon tai tuomiolle salatusta islamin harjoittamisesta. Kuningatar ja alaikäinen kuningas Vilhelm II jäivät täysin latinalaisten aatelisten talutusnuoraan vuodesta 1170 alkaen. Kuningatar oli poikansa vallanperimyksen taatakseen käytännössä pakotettu myöntämään latinalaisille ryhmille verovapauksia sekä perustamaan vuoden aikana peräti kahdeksan uutta perinnöllistä kreivikuntaa saarelle. Vilhelm II hallitsi valtaan noustuaan suhteellisen rauhallisesti kuningaskuntaansa, keskittyen toimiinsa ulkomailla mm. Bysanttia ja Saladinia vastaan. Hän oli aikalaiskuvausten mukaan vähemmän kiinnostunut valtakuntansa hallitsemisesta kuin huvituksista, ja vetäytyi useammin Palermoa reunustaviin, arabityyliisiin puutarhalinnoihinsa Cubaan ja Zisaan. Valta kuningaskunnassa oli lopullisesti valunut latinalaisen aateliston käsiin kruunun tullessa riippuvaiseksi ylimystön tahdosta, ja se käytti tätä kasvattaakseen omistuksiaan ja ajaakseen saaren voimaperäistä latinalaistamista, erityisesti muslimeihin suunnattujen puhdistusten jatkuessa.

Vilhelm II:n kuolema vailla perijää vuonna 1189 jätti saaren heikentyneen keskushallinnon jäljiltä hajaannuksen tilaan. Vahvin oikeutus kruunuun oli Roger II:n tyttärellä Constantialla, joka oli naitettu Saksan kuningas Henrik VI Hohenstaufenille. Välttääkseen saaren joutumisen saksalaisten valtaan valitsivat ruhtinaat kuninkaaksi Tancred Lecceläisen, joka oli yksi vuoden 1160 vallankaappausyrityksen johtohahmoja. Tancred ei lopulta kuitenkaan saanut kuin osan kuningaskuntaa taakseen eikä voinut myöskään turvautua kruunun perinteiseen voimapohjaan Sisiliassa, saaren muslimienkin noustua Vilhelm II:n kuoltua avoimeen kapinaan ja perustettua lopulta Länsi-Sisiliaan oman emiraattinsa. Tancredin kuoltua Constantia aviomiehineen marssi etelään kohtaamatta lähes ollenkaan vastustusta ja vuonna 1194 syrjäytti Tancredin alaikäisen pojan Vilhelm III:n vallasta, samalla päättäen Sisilian normanniajan.

Normannien Sisilian kukoistuskauti jäi lopulta lyhyeksi. Roger II:n aikana sekä Sisilian nuori kuningaskunta että sen yhteiskunta saavuttivat huippunsa niin kulttuurissa kuin politiikassakin. Cappella Palatina on oiva esimerkki normannijohtoisen yhteiskunnan luomasta lyhytkestoisesta mutta hedelmällisestä synteisistä; normanniarkkitehtuuriin yhdistyy islamilaistyylinen hunajakennokatto arabialaisittain koristeltuna, ja cupolassa loistavat kultaansa bysanttilaiset mosaiikit. Vaikutelma on hämmentävän harmoninen huolimatta tyylien sekoittamisesta, ja tunnelma tarunomainen. Vaikka juuri tämänkaltaisten tunnelmien ääreltä aiemmat Sisiliaa romanttisesti käsitelleet historioitsijat ovat nostaneet esiin kuvan harmonisesta yhteiselosta, ei arkkitehtuurille tule tässä yhteydessä antaa liikaa todistusvoimaa. Sen sanoma kertoo kuitenkin hovista ja kuninkaasta, joka haki avoimesti vaikutteita pääkaupunkiinsa maansa rajojen ulkopuolelta, yhdistäen samalla valtakuntansa eri ryhmät niiden vahvuuksia korostaen. Näin ollen voisimme pitää Cappella Palatinaa vertauskuvana Rogerin hakemalle synteisille;

voimakkaimmat puolet eri kulttuureista ja etnisistä ryhmistä kaikki korottamassa hallitsijan kruunua ylemmäs korkeuksiin.

Normannien kruunu lepäsi vahvasti kansan, muslimisotilaiden ja kaksikielisten virkamiesten koneiston sekä muslimialustalaisten takaaman tuoton perustalla, ja hallitsijat omaksuivat paljon alamaisiltaan. Normannien assimilaatio ja yhteydet rajoituivat kuitenkin vain maalliseen kulttuurivaihtoon – palatsiin rakennettiin kappeli, johon sisällytettiin arabialaista arkkitehtuuria ja taidetta, mutta moskeijaa ei olisi ajateltukaan rakennettavan. Normannit säilyttivät edelleen, kreikkalais-arabialaisesta sävyttymisestään huolimatta, ydinosan omasta latinalaisesta identiteetistään: kuninkaan kieli oli latinalainen, samoin usko. Mukanaan normannit toivat saarelle uuden intressiryhmän, joka alkoi ajaa omia etujaan vihamielisellä asenteella saaren kreikkalaisia ja muslimeita kohtaan, ja lopulta normanneitakin: latinalaiset maahanmuuttajat ja uusi latinalainen ylimystö.

Latinalaisten kannalta arabialais-kreikkalaisesti väritynyt hovi ja sen alaiset olivat vähintään vieraita, mutta joka tapauksessa este sosiaaliselle nousulle. Kuninkaan suurissa määrin itämaissävytteinen hovi ja hallinto, ja kenties jopa itämaisesti elävä kuningas herättivätkin pahaan verta maahan muuttaneissa latinalaisissa. Ajaakseen omia etujaan he tarttuivat aseisiin ja lopulta onnistuivat vallankaappauksessa. Samaan aikaan alkaneet muslimiväestöön kohdistuneet pogromit olivat selkeä osoitus uuden väestön vihamielisyydestä vanhaa kohtaan. Raja on vedettävissä selkeästi Vilhelm I:n kuolemaan, jonka jälkeen latinalaiset murtautuivat peruuttamattomasti hallitsevaan asemaan saarella. Kuningashuone epäonnistui puolustamaan omaa voimapohjaansa, ja hallinto lopulta asettui suosimaan vain yhtä väestöryhmistä, vieden normannivalloittajien jälkeläisiltä valtansa puolustamisen edellytykset, jättäen saaren lopulta avoimeksi valloitukselle.

Normannien luoma kuningaskunta nousi vielä uuteen kukoistukseen Henrik VI:n pojan Fredrik II:n, ”stupor mundin”, valtakaudella vain hiipuaan merkitykseltään tämän jälkeen, mutta kesti lopulta eri hallitsijoiden alaisena aina 1800-luvun Italian risorgimentoon asti. Saarella on edelleen nähtävissä eri kulttuurien sekoituksen mukanaan tuomia mausteita, jotka antavat Sisilialle sen omaleimaisen luonteen, ja todistavat sen rikkaasta ja monipuolisesta historiasta. Normanniajan Sisilia kesti kenties vain vajaan vuosisadan ajan, mutta kuningaskunnan ainutlaatuinen yhteiskunta jaksaa kiehtoa ihmismieliä yhä edelleen.

ΠΕΡΙ ΗΠΕΙΡΟΥ – Northwestern Greece from the Hellenistic to the Byzantine Period

An international colloquium organised by
the Finnish Institute at Athens and the Byzantine Society of Finland
Helsinki, 22-23 May 2017

Monday 22 May, Kallioliinnantie 4

6.30 pm. Keynote paper

Konstantinos Zachos (Ioannina), *The Aftermath of the Sea-Battle of Actium: the Victory City and the Victory Monument of Augustus*

Ca. 7.30 pm. Reception

Tuesday 23 May, House of Science and Letters, Kirkkokatu 6

1.30-3 pm. Session I

Björn Forsén (Helsinki), *Adventus Romanorum: Destruction, Colonisation and Integration*

Agneta Freccero (Lund and Rome), *Roman Wall Painting in Greece: Some Thoughts Based on the New Finds from the Roman villa of Agios Donatos*

3 pm. Coffee

3.30-5 pm. Session II

Tommi Turmo (Helsinki), *The Gouriza Kiln: Recent Studies on a Late Fourth Century BC Ceramic Production Unit*

Mikko Suha (Helsinki), *The Hellenistic Defensive Network of Gitana: the City Walls and the Outworks of Pyrgos Ragiou and Lygia*

5 pm. Coffee

5.30-7 pm. Session III

Ioannis Chouliaras (Igoumenitsa), *The Early Byzantine Basilica in Drymos of Vonitsa (Acarmania)*

Mika Hakkarainen (Helsinki), *Monitoring the Mainland: Thesprotia in the Venetian Official Documents from Corfu*

7.30 pm. Dinner for speakers and chairmen

Bysantin tutkimuksen seura Sällskapet för bysantinsk forskning

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

Seuran johtokunta v. 2016 syksystä lähtien

Björn Forsén (puheenjohtaja)
Mika Hakkarainen
Kai Juntunen
Mirkka Koskimäki (sihteeri)
Päivi Salmesvuori (varapuheenjohtaja)
Manna Satama
Marja Usvasalo (taloudenhoitaja)

Seura pyrkii kokoamaan yhteen sekä Bysantin tutkimuksen piirissä tai sitä sivuavilla aloilla työskentelevät tutkijat että kaikki alasta kiinnostuneet.

Jäsenmaksu 15 euroa (opiskelijat 6 euroa) maksetaan seuran tilille
Nordea 157230-27391.

Yhteystiedot pyydetään jättämään joko postitse seuran postiosoitteeseen tai sähköisesti osoitteeseen [bts\(at\)pro.tsv.fi](mailto:bts(at)pro.tsv.fi)

Internet-sivut: www.protsv.fi/bts

VUOSIKOKOUS 2017

Bysantin tutkimuksen seura ry:n sääntömääräinen vuosikokous järjestetään
maanantaina 22.05. 2017 klo 17
Suomen Ateenan-instituutin säätiön tiloissa
Kallioliinantie 4.

Kokousta seuraa klo 18.30 esitelmä

Konstantinos Zachos (Ioannina),
*The Aftermath of the Sea-Battle of Actium:
the Victory City and the Victory Monument of Augustus*

Tervetuloa!